

sådanne vendinger findes især i kapitlerne om de tidligste perioder i historien. Det efterlader den almindelige læser med det indtryk, at her er Danmarks-historien nedskrevet, som den faktisk var. Og det er jo lidt uheldigt.

Det andet uheldige forhold er beslægtet med det første. Forfatterne lægger på intet tidspunkt frem, hvilken helhedsopfattelse de skriver ud fra. Vi får i forordet kun at vide, at »skal Danmarks historie holdes inden for rammerne af en håndbog, må man skære en hæl og klippe en tå. Læserne vil sikkert savne noget eller mene, at noget kunne have været udeladt til fordel for andet.« Men forfatterne burde gøre klart for den læge læser, at ethvert indholdsvalg foretages på grundlag af et helhedssyn på historien. Ellers fremtræder udsagnet som en understregning af en objektivistisk historieforståelse.

I øvrigt er det mit indtryk, at når der i teksten forsøges et helhedssyn, hviler det på de politiske forholds og de fremtrædende personers afgørende betydning. Således må man f.eks. forstå overskriften til det centrale kapitel »Statskup og Landboreformer« og for den store interesse for vikingekongerne og deres virke.

Benito Scocozza og Grethe Jensens bog er et særdeles nyttigt hjælpemiddel, når den bruges rigtigt, dvs. læses med kritik og suppleres med andre tekster, som indeholder alternative tolkninger.

Vagn Oluf Nielsen

MOGENS TROLLE LARSEN: Sunkne Paladser. Historien om Orientens Opdagelse. København 1994.

I august måned 1841 blev Paolo Emilio Botta, vidtberejst læge og »rejsende naturalist« udnævnt til konsul i byen Mosul ved Tigris i det vidtstrakte, men skrantende osmanniske rige. Mosul ligger idag i det nordlige Irak, i oldtiden i den nordlige del af det grækerne kaldte landet mellem floderne eller »Mesopotamien«. Året efter begyndte det som nogle, med et dramatisk udtryk, har kaldt »de store åbenbaringers epoke«. Frem til midten af 1850'erne gennemførte franskmænd og englændere, i et vist omfang i skarp konkurrence, omfattende undersøgelser af Ninive, Nimrud og Khorsabad i det gamle Assyrien. Babylon, længere sydpå, ikke langt fra Bagdad, blev udforsket, men med mindre held og endeligt identificerede man og påbegyndte udgravninger ved vigtige byer som Larsa, Ur og Eridu i det gamle Chaldæa/Elam længst mod syd i toflodslandet.

I tid begrænser bogen sig stort set til at behandle den nyassyriske periode, altså de ca. 300 år fra omkring 900 f.Kr. til Ninives fald i 612 f.Kr. Naturligt nok fordi de vigtigste opdagelser i denne første epoke netop var udgravningerne af Salmanasars palads i Nimrud, Sargons palads i Khorsabad og Sankeribs palads i Ninive/Kujundjik. De tre paladser ligger indenfor en afstand på under 100 km. Bogen behandler altså blot et lille hjørne af historien om orientens opdagelse. Indenfor de efterfølgende 150 år blev rammerne i tid og rum drastisk udvidet.

Trolle Larsens bog er i væsentlig grad en engageret skildring af aktører og begivenheder. Bogens hovedperson er ubetinget Austen Henry Layard (1817-1894). Behandlingen af Layard og hans indsats fylder mere end halvdelen af bogen. Gennem studier af hans, i det væsentlige, upublicerede dagbøger i British Library, føjes meget nyt til billedet af Layard, oldgransker, liberal politiker og diplomat. Historiens andre hovedpersoner, først og fremmest Paolo Emilio

Botta (1802-1870) og Henry Creswicke Rawlinson (1810-1895) profileres i forhold til Layard.

De franske interesser i orientalske studier i 1840'erne sættes naturligt i forlængelse af Napoleons omfattende program for overførsel af ægyptiske oldsager og monumenter til Paris i århundredets begyndelse. For Englands vedkommende spillede det endvidere en rolle, at landet på dette forskningsfelt var ved at blive overhalet af Frankrig. Trolle Larsen giver et overbevisende indblik i den spændende verden, der befinder sig i spillet mellem arkæologi og politik. De omfattende samlinger i Louvre i Paris og British Museum i London er udtryk for menneskelig nysgerrighed og forskertrang, men sandelig også for politiske ambitioner, prestige og konkurrence mellem nationalstater – og det gælder jo iøvrigt ikke kun for de nævnte to lande!

De eksotiske kunstværker og stort set uforståelige tekster fra det gamle Assyrien havnede i en verden hvor man, ud fra biblen, kunne fastlægge verdens skabelse til år 4004 f.Kr., ligesom man naturligvis havde god styr på syndflodens datering. Bevares! verden var i opbrud, geologien og den forhistoriske arkæologi præsenterede resultater, som ikke kunne forstås indenfor de fastlagte rammer og læren om den biologiske udvikling blev forment i netop disse år. Værst var det at tidens tendens til kritiske analyser og nytænkning, allerede omkring århundredets begyndelse og særligt i Frankrig og Tyskland, havde udviklet en bibelkritisk tradition som satte anerkendte værdier under diskussion. Trolle Larsen tegner et klart billede af denne verden i intellektuelt, religiøst og politisk opbrud – hvor de imponerende fund fra oldtidens Assyrien dukkede op. Relief'er og storskulptur blev udstillet og Rawlinson og andre forsøgte at læse teksterne. Herskere som Tiglat-pileser, Salmanassar og Sankerib havde spillet en vigtig rolle i jødernes historie og muligheden forelå for at få afprøvet ikke blot Herodot og Xenofon, men også det gamle testamente selv. Man stod overfor samtidige kilder, som kunne sætte spørgsmålstegn ved vedtagne sandheder og værdinormer. Intet under at forsigtige borgere i det konservative England rådede til tilbageholdenhed – holdningen, som den udtrykkes med karakteristisk formuleringsevne i bogen i forbindelse med omtalen af tidens kildekritiske analyser, var at »afskaffer man Homer er næste skridt Gud«.

Bogen er bygget op i en løs kronologisk ramme hvor første del introducerer hovedpersonerne og behandler de første år og de første opdagelser, anden del beskæftiger sig med opfølgende kampagner og specielt tolkninger og tidens reaktioner, tredje del med hvad der kom efter de egentlige gennembrudsår i 1840'erne og personernes videre skæbne. Stilen er »litterær«, handlingen drives frem af relationerne mellem de involverede personer og pulsen i deres liv. Historien om selve tolkningen af kileskriften flettes ind i hovedhandlingen og beskrives med dramatisk sans og pædagogisk klarhed. En flot præstation.

Trolle Larsen kritiserer gang på gang den raskhed fagets tidlige udøvere lagde for dagen i deres udgravninger og fremhæver den moderne arkæologis metodiske fremskridt. Det er nok et udtryk for en lidt naiv og romantisk puritanisme. Han har naturligvis ret i, at megen dokumentation gik tabt i de første år, men hvis Layard ikke havde lagt sine søgegrøfter langs reliefkanterne og udforsket højene i tunneller og hvis Schliemann ikke havde udført sine entreprenørarbejder i Troja og Mykene, havde vi ikke haft materiale til at opstille de problemformuleringer, som vi arbejder med idag – og der var ikke skabt den offentlige interesse om arkæologien, som gjorde det økonomisk muligt at fortsætte arbej-

det. Forskningens veje bliver ikke altid lagt ud efter snorlige linier. Idag drøfter man faktisk i fuldt alvor, om man overhovedet har økonomi til at gennemføre udgravninger, hvis man skal leve op til den moderne arkæologis stramme metodiske krav.

Det er svært at skrive populært. Man kan spekulere på om det publikum som Trolle Larsens bog sigter imod ikke vil opfatte det som lidt af et stilbrud når han, i sin entusiasme for Layard, kalder afsnit 7 om L's besøg i de vilde egne, Luristan og Khuzistan for »Indiana Jones hos Bakhtiyari stammen«. Og hvordan skal den lidt kunstige titel egentlig forstås? Selvom større dele af nogle paladser visse ligen ligger på bunden af Tigris, refereres der næppe til en så prosaisk virkelighed. Er det mon »glemslens hav« de stakkels paladser er sunket ned i? Men det er småting. Målet for Trolle Larsen har været at genskabe et tidsbillede, at berette om de orientalske opdagelser og sætte dem ind i en forskningshistorisk sammenhæng. Og det er lykkedes overvældende godt.

Søren Dietz

YESTERDAY. Proceedings from the 6th international conference. Association of History and Computing. Odense 1991. Edited by Hans Jørgen Marker & Kirsten Pagh, Odense University Press 1994, 398 s., kr. 280.

I en tid hvor ord som Internet og CD-ROM mere og mere bliver en del af vores dagligdag, har Odense Universitetsforlag og Dansk Dataarkiv med »generous support of the Danish Research Council for the Humanities« valgt at udgive 44 bidrag fra den 6. internationale konference under »Association of History and Computing« (AHC) som en absolut konventionel bog. Det glittede papir er således ikke helt dødt endnu, men det er absolut et spørgsmål, om det i dette tilfælde er berettiget at anvende den konventionelle udgivelsesteknik.

Det vil selvfølgelig ligge anmelderen fjernt at postulere, at ingen af de 44 artikler har blivende værdi. Det er der mange af dem, der har; men der er også mange af dem, der tydeligt er mellemprodukter i en forskningsproces, og man skal være meget computofil for at stave sig gennem hele bogen. Konferencedeltagerne har sikkert fået meget ud af at deltage, at høre på hinandens indlæg og knytte uformelle kontakter.

Der skal her ikke forsøges nogen form for oprensning af de 44 titler. De er i bogen grupperet under overskrifterne: »Communicating History« (6), »Prosopography & Genealogy« (4), »Economic History« (4), »Software Solutions« (3), »Population & Demography« (6), »Working for Historians« (8), »Logic & Simulation« (5), »Computing Text« (4), »Images« (3) og »Metrology« (1). Det er unægtelig en blandet landhandel. Den store forskellighed har muligvis været fremmede for kommunikationen af metoder tværs over traditionelle skel mellem historiske perioder og problemkredse, men som bog betragtet ville den have vundet ved at begrænse sig til et mindre antal emner og metoder.

I Hans Jørgen Markers introduktion bliver bogen dediceret til konferencedeltagerne og til dem, der aldrig har deltaget i en AHC-konference, og hvis nysgerrighed bogen gerne skulle vække. Det er næsten alt for meget.

Poul Thestrup